

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONKURENCIJOS TARYBA

LIETUVOS RESPUBLIKOS MAŽMENINĖS PREKYBOS ĮMONIŲ NESĄŽININGŲ VEIKSMŲ DRAUDIMO ĮSTATYMO ĮGYVENDINIMO STEBĖSENOS PAŽYMA

2020 m. gegužės 5 d. Nr. 8D-1
Vilnius

I. Teisinio reguliavimo sritis

(1) Didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių (toliau taip pat – MPI, didieji prekybos tinklai) ir maisto prekių ir gėrimų tiekėjų (toliau taip pat – tiekėjai) santykių reguliavimas.

II. Teisės aktai, nustatantys teisinį reguliavimą

(2) Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas (toliau – Įstatymas).

III. Nustatant teisinį reguliavimą planuoti tikslai ir padariniai

(3) Įstatymu siekiama riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių rinkos galios panaudojimą bei užtikrinti tiekėjų ir didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą.

IV. Faktiniai teisinio reguliavimo padariniai ir jų įvertinimas

(4) Įstatymas taikomas mažmenine prekyba Lietuvoje besiverčiančioms didelę rinkos galią turinčioms įmonėms. Tačiau, kaip nurodoma Įstatymo 1 straipsnio 3 dalyje, šis Įstatymas netaikomas didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų, kurių bendrosios pajamos paskutiniaisiais finansiniais metais yra didesnės kaip 40 mln. eurų, santykiams.

(5) Įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje didelę rinkos galią turinti mažmeninės prekybos įmonė apibrėžiama kaip ūkio subjektas, besiverčiantis mažmenine prekyba nespecializuotose parduotuvėse, kuriose vyrauja maisto prekės, gėrimai ir tabako gaminiai, ir vienas arba kartu su tokia pat prekyba besiverčiančiais su juo susijusiais ūkio subjektais atitinkantis parduotuvių skaičiaus ir ploto bei bendrųjų pajamų rodiklius:

(a) iš visų Lietuvos Respublikoje valdomų parduotuvių bent 20 parduotuvių yra ne mažesnio kaip 400 m² prekybos ploto;

(b) bendrosios pajamos paskutiniaisiais finansiniais metais yra didesnės kaip 116 mln. eurų. Jeigu mažmeninės prekybos įmonė yra užsienio valstybės ūkio subjektas, bendrosios pajamos būtų skaičiuojamos kaip pajamų, gautų Lietuvos Respublikoje, suma.

(6) Tiekėjas, kaip nurodyta Įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje, suprantamas kaip maisto prekių ir gėrimų tiekėjas, t. y. asmuo, pagal didmeninio pirkimo-pardavimo sutartį parduodantis mažmeninės prekybos įmonei maisto prekes ir (ar) gėrimus, skirtus parduoti vartotojui.

(7) Siekiant, kad didelę rinkos galią turinčios MPI neprimestų nesąžiningų tiekimo sąlygų, neteiktų nepagrįstų reikalavimų, įpareigojimų, neperkeltų savo veiklos rizikos tiekėjams, Įstatymo 3 straipsnyje yra pateikiami nesąžiningi veiksmai, kuriuos draudžiama MPI atlikti tiekėjų atžvilgiu.

(8) Pavyzdžiui, MPI draudžiama reikalauti iš tiekėjo tiesiogiai ar netiesiogiai mokėti arba kitokiu būdu atlyginti už sutikimą pradėti prekiauti tiekėjo prekėmis („įėjimo“ mokesčiai); kompensuoti MPI negautą ar gautą mažesnę, negu tikėtasi gauti, pelną už prekių, gautų iš tiekėjo, pardavimą; sieti MPI tiekiamų prekių kainas ir tiekimo sąlygas su tiekėjo taikomomis prekių kainomis ir tiekimo sąlygomis tretiesiems asmenims; reikalauti iš tiekėjo tiesiogiai ar netiesiogiai apmokėti dalį mažmeninės prekybos įmonės arba kartu su šia įmone vykdomo pardavimo skatinimo išlaidų ar kitu būdu už jas atlyginti ir kt.

(9) Taip pat, siekiant apriboti MPI rinkos galios panaudojimą ir užtikrinti tiekėjų ir MPI santykių pusiausvyrą, Įstatyme numatyta šio teisės akto nuostatų laikymosi priežiūra: galimybė inicijuoti ir atlikti pažeidimų tyrimus ir taikyti sankcijas; pareiga atlikti Įstatymo įgyvendinimo stebėseną¹; inicijuoti neplaninius MPI ir tiekėjų sudarytų sutarčių patikrinimus (Įstatymo 4 straipsnis).

(10) Visi juridiniai ir fiziniai asmenys, taip pat institucijos ir kitos įstaigos per visą stebėsenos laikotarpį² galėjo teikti pasiūlymus dėl Įstatyme numatyto teisinio reguliavimo. Tačiau pasiūlymų, paklausimų dėl teisinio reguliavimo efektyvumo didinimo ir stebėsenos tobulinimo, Konkurencijos taryba negavo.

(11) Stebėsenos laikotarpiu taip pat nebuvo pateiktas nė vienas skundas dėl galimai padaryto Įstatymo pažeidimo.

(12) Norėdama įvertinti, ar Įstatyme įtvirtintas teisinis reguliavimas atitinka planuotus tikslus, teisinio reguliavimo faktinius padarinius, teisinio reguliavimo reikalingumą, pakankamumą ir efektyvumą bei būtinybę keisti teisinį reguliavimą, Konkurencijos taryba raštu apklausė mažmeninės prekybos įmones ir maisto prekių ir gėrimų tiekėjus.

(13) Įstatymo įgyvendinimo stebėsenos laikotarpiu Lietuvoje mažmeninės prekybos įmonių, turinčių didelę rinkos galią, kriterijus atitiko 5 mažmeninės prekybos įmonės: MAXIMA LT, UAB, uždaroji akcinė bendrovė „PALINK“, uždaroji akcinė bendrovė „RIMI LIETUVA“, uždaroji akcinė bendrovė „NORFOS MAŽMENA“ (toliau – UAB „Norfos mažmena“) ir UAB „Lidl Lietuva“.

(14) 2019 m. Konkurencijos taryba kreipėsi į 306 tiekėjus. Palyginus su 2016-2017 m. stebėseną³, 2019 m. Konkurencijos taryba padidino apklausiamųjų skaičių 39 proc.

(15) Anketos (klausimai) buvo pateiktos minėtoms MPI bei maisto prekių ir gėrimų tiekėjams. Atsakymus į anketas pateikė visos MPI ir 225 tiekėjai.

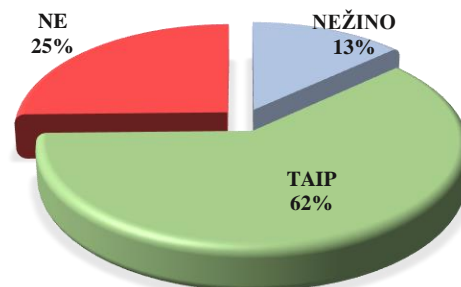
4.1. Tiekėjų ir MPI nuomonė dėl Įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo, efektyvumo

(16) Apklausos metu tiekėjai teigiamai vertino Įstatyme nustatyto teisinio reguliavimo pakankamumą (žr.1 diagramą).

(17) Didžioji dauguma atsakiusių tiekėjų nurodė, kad teisinis reguliavimas, jų nuomone, yra pakankamas ir padeda užtikrinti tiekėjų ir MPI interesų pusiausvyrą. Anot respondentų, Įstatymas riboja MPI taikomą nesažiningos prekybos praktiką ir užtikrina šalių pusiausvyrą. Tiekėjų vertinimu, MPI jų atžvilgiu nebeatlieka draudžiamų veiksmų: dėl „įėjimo“ mokesčių; neliko reikalavimo kompensuoti MPI už neparduotas prekes; suteikti prekėms komercines nuolaidas.

1 DIAGRAMA.

TEISINIO REGULIAVIMO PAKANKAMUMAS

¹ Konkurencijos taryba kas du metus tvirtina Įstatymo įgyvendinimo stebėsenos planą, kuris viešai skelbiamas Konkurencijos tarybos interneto svetainėje,

<http://www.kt.gov.lt/uploads/documents/files/MPIINVDI%20tik%20planas.pdf>.

² Apėmusios 2018 m. sausio 1 d. – 2019 m. gruodžio 31 d. laikotarpį.

³ Apėmusios 2016 m. sausio 1 d. – 2017 m. gruodžio 31 d. laikotarpį.

(18) Kai kurie tiekėjai nurodė, kad Įstatyme įtvirtinti draudimai užtikrina lygiaverčius tiekėjų ir didžiųjų prekybos tinklų santykius, o Įstatyme įtvirtintas teisinis reguliavimas veikia kaip prevencinė priemonė, atgrasanti MPI nuo galimai nesąžiningų veiksmų.

(19) Dėl teisinio reguliavimo pakankamumo taip pat teigiamai pasisakė visos MPI. Viena iš MPI nurodė, kad Įstatyme įtvirtintas aiškus ir baigtinis draudžiamų veiksmų sąrašas, todėl MPI gali įsivertinti su tiekėjais sudarytų sutarčių nuostatų teisėtumą.

(20) Nors didžioji dalis tiekėjų teisinio reguliavimo pakankamumą įvertino palankiai, kai kurie tiekėjai išvelgė problematiką dėl MPI veiksmų, kai didieji prekybos tinklai nesąžiningais veiksmais įpareigoja tiekėją mokėti tam tikras sumas už pardavimo skatinimo veiksmus, kurie nebuvo aptarti sutartyse.

(21) Atkreiptinas dėmesys, kad dėl (20) pastraipoje paminėtos tiekėjų problematikos Konkurencijos taryba 2019 m. atliko du tyrimus, kuriuose nagrinėjo MPI ir tiekėjų sudarytų sutarčių nuostatas dėl marketingo biudžeto panaudojimo, ir nustačiusi pažeidimus, skyrė bendrovėms sankcijas. Faktą, jog šioje srityje atlikti priežiūros institucijos tyrimai turėjo teigiamų pasekmių, patvirtina kiti apklausti tiekėjai, kurie pažymėjo, kad po Konkurencijos tarybos skirtų baudų, MPI nutraukė nesąžiningus veiksmus jų atžvilgiu ir nebereikalauja apmokėti pardavimo skatinimo išlaidų, jei šalys nesusitarė dėl konkretaus jų dydžio ir detalių skatinimo veiksmų.

(22) Konkurencijos taryba ir toliau aktyviai stebės didžiųjų prekybos tinklų veiksmus marketingo srityje, kad būtų užtikrinta tiekėjų ir MPI interesų pusiausvyra.

(23) Beveik trečdalis tiekėjų nepakankamą Įstatyme numatytą teisinį reguliavimą siejo su neproporcingai didelėmis iš sutartinių teisinių santykių pažeidimo jiems taikomomis baudomis, kurios, anot tiekėjų, yra neadekvačios ir niekuo nepagrįstos.

(24) Maisto produktų ir gėrimų tiekėjų teigimu, skiriamos baudos dažniausiai taikomos dėl nereikšmingo prekių vėlavimo arba dėl per didelių užsakymo kiekių, kurių dėl gamybinių procesų ir turimų resursų nėra galimybės įvykdyti užsakymo laikotarpiu. Anot tiekėjų, MPI skiriamos baudos dėl sutartinių teisinių santykių pažeidimo nėra niekaip pagrindžiamos MPI faktiškai patirta komercinė žala ar galimai negautomis pajamomis. Dėl šios priežasties, tiekėjų nuomone, Įstatyme turėtų būti numatytas draudimas dėl neproporcingai didelių baudų taikymo tiekėjams už mažareikšmius sutarties pažeidimus.

(25) Svarbu pastebėti, kad šią galimą problemą tiekėjai akcentuoja ne pirmus stebėsenos metus⁴, todėl šioje stebėsenoje Konkurencijos taryba paprašė tiekėjų pateikti konkrečius duomenis ir turimą informaciją dėl MPI skiriamų galimai neproporcingai didelių baudų už kiekvieną prekių tiekimo pažeidimo atvejį ar kitus didmeninio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių sąlygų neatitikimo atvejus. Konkurencijos taryba šiuo metu vertina tiekėjų pateiktą informaciją ir duomenis dėl praktikoje taikomų baudų. Taip pat atlieka ir kitų Europos Sąjungos (toliau – ES) šalių praktikos analizę. Tik galutinai atlikusi detalią informacijos analizę, įvertinusi, ar tiekėjų siūlymai dėl baudų skyrimo turės teigiamą poveikį Įstatymo tikslo įgyvendinimui ir neturės reikšmingų neigiamų pasekmių, Konkurencijos taryba, matydama poreikį, teiks pasiūlymus dėl Įstatymo tobulinimo Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai, tačiau ne šios stebėsenos apimtyje.

(26) Didžioji dalis tiekėjų kaip nepakankamą teisinį reguliavimą nurodė Įstatyme įtvirtintą neatgrasantį maksimalios baudos dydį už MPI draudžiamų veiksmų atlikimą tiekėjo atžvilgiu. Tiekėjų vertinimu, Įstatyme įtvirtintas maksimalus baudos dydis už nustatytus pažeidimus, lyginant su MPI pajamomis – itin mažas, ir neužtikrina tiekėjų ir MPI interesų pusiausvyros.

(27) Vertinant šį tiekėjų pastebėjimą bei atsižvelgiant į daugiau nei dešimties metų Konkurencijos tarybos praktiką, Konkurencijos taryba pritaria, kad 2009 m. Įstatyme reglamentuota maksimali 120 000 Eur bauda nebeatlieka pakankamo atgrasančio poveikio MPI atžvilgiu dėl žemiau nurodytų argumentų.

(28) Pažymėtina, kad šiuo metu Įstatyme esamas baudos skyrimo ir jos dydžio nustatymo reglamentavimas, kai turi būti įvertinamas pažeidimo pobūdis, trukmė, mastas, lengvinančios ir

⁴ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, http://kt.gov.lt/uploads/documents/files/veiklos-sritys/mazmenine-prekybs/pazymos/MPINVDI_stebesenospaizyma_18-05-29.pdf.

sunkinančios aplinkybės lemia, kad konkrečiu atveju Konkurencijos taryba praktiškai negali paskirti net ir šiuo metu Įstatyme numatytos maksimalios ar net jai pagal dydį atitinkančios baudos. Minėtą faktą patvirtina ir teismų praktika. Pavyzdžiui, 2012 m. Konkurencijos tarybos skirta didžiausia bauda Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo (toliau – LVAT), motyvuojant Įstatyme numatytais baudų skaičiavimo nuostatomis, buvo sumažinta nuo 104 350 iki 81 000 Eur⁵. Vadovaudamasi Įstatymo nuostatomis dėl baudų skyrimo ir šias nuostatas aiškinančia LVAT praktika, Konkurencijos taryba konkrečiu atveju negali taikyti didesnių sankcijų. Konkurencijos taryba po šio teismo sprendimo, 2014-2019 m. atliktų tyrimų bylose⁶ už Įstatymo pažeidimą skyrė MPI nuo 11 590 Eur iki 73 000 Eur baudas.

(29) Vienas iš Įstatyme įtvirtintų ir dažniausiai praktikoje pasitaikančių pažeidimų yra susijęs su marketingo biudžeto (pardavimo skatinimo veiksmų biudžeto) nustatymu ir mokėjimu tiekėjams. Šio pobūdžio pažeidimai yra tinkamas pavyzdys, siekiant įvertinti Konkurencijos tarybos skiriamų baudų dydžių proporcingumą ir veiksmingumą. Šiuo atveju svarbu atsižvelgti ir į MPI disponuojamas pardavimo skatinimo pajamas, dėl kurių priverstinio naudojimo nuolat skundžiasi tiekėjai. Kai kurie didieji prekybos tinklai per metus iš tiekėjų gali gauti daugiau nei 10 mln. Eur, o tai galėtų sudaryti iki 2 proc. kai kurių MPI metinių pajamų. Verta pabrėžti, kad jei Konkurencijos taryba tokio pobūdžio pažeidimuose skirtų net ir maksimalią Įstatyme įtvirtintą baudą, ji būtų daugiau nei 100 kartų mažesnė už disponuojamą MPI marketingo biudžetą. Todėl didieji prekybos tinklai, įvertinę baudų skyrimo praktiką ir gaunamos naudos dydį, nėra atgrasomi nuo pakartotinių pažeidimų. Pastarąjį teiginį pagrindžia tokių nustatytų pažeidimų pakartotinumai⁷.

(30) Norint įvertinti, koks vis dėlto Įstatyme įtvirtintas sankcijos dydis būtų proporcingas padarytiems pažeidimams ir turėtų atgrasomąjį poveikį MPI, būtina apžvelgti ir kitų ES šalių praktiką. Pagal 2018 m. ES šalių analizę⁸, sankcijos ūkio subjektams kitose šalyse skiriamos pagrindiniais dviem būdais: 1) fiksuota maksimali bauda (pavyzdžiui, Čekijoje – 39 141 000 Eur, Portugalijoje – 2 500 000 Eur, Slovakijoje – 300 000 Eur, Ispanijoje – iki 1 000 000 Eur); 2) tam tikras procentinis dydis nuo metinių pajamų. Pavyzdžiui, Vokietijoje, Vengrijoje, Kipre – iki 10 proc., Lenkijoje – iki 3 proc.

(31) Apžvelgus užsienio šalių baudų skyrimo praktiką, nesunku įvertinti Įstatyme nurodytos maksimalios baudos dydį: 1) lyginant fiksuotos maksimalios baudos aspektu, Lietuvoje numatyta viena mažesnių maksimalių baudų už padarytą pažeidimą; 2) norint palyginti procentinio dydžio baudų taikymo metodiką kitose šalyse su Lietuvoje taikoma baudų skyrimo praktika, pateikiame pavyzdį. Jeigu Įstatyme įtvirtintą maksimalią 120 000 Eur baudą paverstume procentiniu dydžiu, tai sudarytų tik apie 0,007 – 0,040 proc. didžiųjų prekybos tinklų bendrųjų metinių pajamų. Taigi akivaizdu, kad šiuo metu Įstatyme įtvirtintas maksimalus baudos dydis už padarytus pažeidimus reikšmingai skiriasi nuo kitų ES šalių.

(32) Dar vienas svarbus aspektas, vertinant atgrasančias sankcijas MPI dėl atliekamų draudžiamų veiksmų tiekėjų atžvilgiu – Europos Parlamento ir Tarybos 2019 m. balandžio 17 d. direktyva (ES) 2019/633/ES dėl įmonių vienu kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje (toliau – Direktyva 2019/633/ES). Poreikis ES priimti Direktyvą 2019/633/ES atsirado dėl derybinės galios asimetrijos, kadangi smulkūs žemės ūkio ir maisto produktų tiekėjai dažnai yra nepajėgūs susitarti dėl lygiaverčių prekybos sutarties sąlygų su didesniais pirkėjais.

⁵ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2013 m. spalio 18 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A858 -1014/2013, UAB „PALINK“ prieš Konkurencijos tarybą.

⁶ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, <http://kt.gov.lt/lt/dokumentai/mazmenine-prekyba>.

⁷ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, <http://kt.gov.lt/lt/dokumentai/mazmenine-prekyba>.

⁸ European Commission. JRC „Technical Reports“. Unfair Trading Practices in the Business-to Business Retail Supply Chain. 2018. P. 31-32.

[interaktyvus]. <<https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/unfair-trading-practices-business-business-retail-supply-chain>>.

(33) Direktyva 2019/633/ES siekiama uždrausti tam tikrą nesąžiningos prekybos žemės ūkio ir maisto produktais praktiką arba įpareigoti pirkimo-pardavimo sutarties šalis iš anksto aiškiai ir nedviprasmiškai susitarti dėl sudaromos sutarties sąlygų bei nustatyti minimalų tiekėjų apsaugos nuo nesąžiningos prekybos praktikos minimalų standartą. Be visų nurodytų šio sektoriaus reguliavimo priemonių, Direktyva 2019/633/ES įpareigoja valstybes nares užtikrinti, kad už nesąžiningos prekybos praktikos veiksmus tiekėjų atžvilgiu, ūkinės veiklos subjektams būtų skiriamos veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios sankcijos.

(34) Lietuvos Respublikos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje draudimo įstatymo projektu (toliau – NPPD įstatymo projektas)⁹, Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo atitinkamų straipsnių projektu (toliau – Įstatymo projektas)¹⁰ bei kitais viešai paskelbtais projektais šiuo metu siekiama perkelti Direktyvos 2019/633/ES nuostatas į nacionalinę teisę.

(35) Pažymėtina, kad tarpinstitucinė darbo grupė, kuri atsakinga už tinkamą Direktyvos 2019/633/ES nuostatų perkėlimą į nacionalinę teisę, tiek NPPD įstatymo, tiek Įstatymo projektuose siūlo sankcijas už draudžiamus nesąžiningus veiksmus didinti atitinkamai iki 1 procento arba iki 2 procentų ūkio subjekto metinių pardavimo pajamų praėjusiais finansiniais metais. Akivaizdu, kad įstatymų projektų rengėjų darbo grupė įvertino, kad Įstatyme įtvirtintas maksimalus baudos dydis šiuo metu neatitinka Direktyvos siekių.

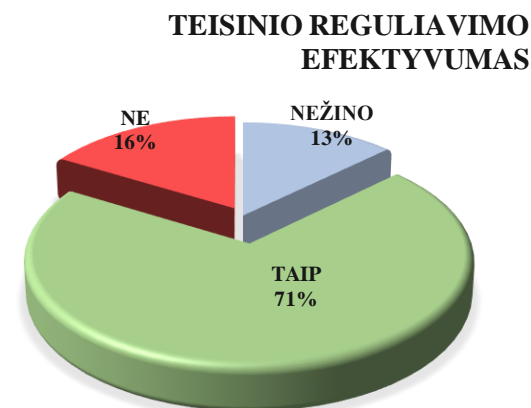
(36) Taigi, įvertinus kitų šalių praktiką, Direktyvos 2019/633/ES tikslus, pagrįstai galima teigti, kad nuo 2009 m. Įstatyme įtvirtinta maksimali 120 000 Eur sankcija nebeturi realaus poveikio didiesiems prekybos tinklams. Dėl šių priežasčių siūlytina Įstatyme įtvirtinti veiksmingą atgrasymo nuo nesąžiningos ūkinės veiklos praktikos sankciją, kuri šiuo metu siūloma ir Įstatymo projekte.

(37) Apklausiant maisto prekių ir gėrimų tiekėjus taip pat buvo teirautasi, ar jų vertinimu, Įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas yra efektyvus. Didžioji dalis apklaustųjų teisinio reguliavimo efektyvumą vertino palankiai (žr. 2 diagramą). Vis dėlto buvo ir tiekėjų, kurie pažymėjo, kad teisinis reguliavimas nėra pakankamas ir dėl to neefektyvus pagal toliau nurodomas priežastis.

(38) Tiekėjai atkreipė dėmesį, kad Įstatyme numatytas baigtinis sąžiningai ūkinės veiklos praktikai prieštaraujančių veiksmų sąrašas. Tiekėjų teigimu, MPI imasi naujų veiksmų, kurie nėra numatyti Įstatyme. Pavyzdžiui, MPI neinformuoja tiekėjų prieš tam tikrą laikotarpį apie išankstines akcijas ir numatomus pristatyti prekių kiekius, todėl tiekėjas priverstas kaupti greitai gendančius maisto produktus, MPI atšaukia tiekiamų prekių užsakymus likus mažai laiko, kad būtų galima rasti alternatyvių prekių pardavimo arba panaudojimo būdų. Dėl šios priežasties, tiekėjų nuomone, Įstatyme numatytas sąžiningai ūkinės veiklos praktikai prieštaraujančių veiksmų sąrašas neturėtų būti baigtinis.

(39) Atkreiptinas dėmesys, kad Direktyva 2019/633/ES numato platesnį nei šiuo metu Įstatyme įtvirtintas nesąžiningos prekybos praktikos draudimų sąrašą. Pavyzdžiui, Direktyvoje

2 DIAGRAMA.

⁹ Lietuvos Respublikos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje draudimo įstatymo projektas Nr. 20-5016.

[interaktyvus]. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/c72fe34178cb11eaa38ed97835ec4df6>>.

¹⁰ Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo Nr. XI-626 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 91, 11, 12, 14, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo 93 ir 94 straipsniais įstatymo projektas Nr. 20-5015.

[interaktyvus]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1457054>.

numatytas draudimas dėl pirkėjo vienašališkai keičiamų sutarties sąlygų: dažnumo, būdo, vietos, laiko arba tiekimo ar pristatymo apimčių, kokybės standartų, mokėjimo sąlygų ar kainų; draudžiama pirkėjui reikalauti atlikti mokėjimus, nesusijusius su tiekėjo žemės ūkio ir maisto produktų pardavimu; įtvirtintas platus draudimų sąrašas dėl greitai gendančių žemės ūkio ir maisto produktų užsakymų, jų atšaukimų ir pan. Taigi, įgyvendinus Direktyvą 2019/633/ES, Įstatyme įtvirtintas draudžiamų nesąžiningų veiksmų sąrašas bus papildytas naujais draudimais¹¹. Todėl, Konkurencijos tarybos vertinimu, tiekėjų apsauga nuo nesąžiningos prekybos praktikos sustiprės.

(40) Dėl tiekėjų pasiūlymo Įstatyme įtvirtinti sąžiningai ūkinės veiklos praktikai prieštaraujančių veiksmų sąrašą, kuris nebūtų baigtinis, pažymėtina, kad tarp tiekėjų ir MPI yra susiklostę sutartiniai ūkio subjektų santykiai. Iš esmės sutarties šalys nėra pavaldžios viena kitai, jos savo nuožiūra nustato savo teises ir pareigas. Be to, kaip teigia MPI, dalis tiekėjų gali turėti ir stiprias derybines pozicijas. Todėl reikėtų vengti tokius santykius sureguliuoti per daug detaliai ir griežtai. Kita vertus, ūkinės veiklos reguliavimas, gali sumažinti ūkio subjektų tarpusavio konkurenciją bei paskatas veikti efektyviai. Be to, kaip Konkurencijos taryba buvo nurodžiusi 2016-2017 m. stebėsenos pažymoje, norint Įstatyme įtvirtinti naujus draudimus, turėtų būti akivaizdu, jog tas draudžiamas nesąžiningas veiksmas turės teigiamą poveikį Įstatymo tikslo įgyvendinimui ir tuo pačiu neturės reikšmingų neigiamų pasekmių¹². Šiuo metu nėra duomenų, kad nebaigtinis sąrašas turės teigiamą poveikį Įstatymo tikslo įgyvendinimui ir tuo pačiu neturės reikšmingų neigiamų pasekmių. Nebaigtinis draudimų sąrašas sąlygotų ir pažeidimų pasekmių vertinimo atlikimą, o tai iš esmės apsunkintų pažeidimų įrodinėjimą ir, tikėtina, ne visais atvejais užtikrintų šalių interesų pusiausvyrą. Galiausiai, baigtinis draudžiamų veiksmų sąrašas sutarčių šalims užtikrina teisinį aiškumą ir pranozuotumą. Laikantis nuoseklios Konkurencijos tarybos pozicijos ir neturint papildomų argumentų, kodėl draudžiamų nesąžiningų veiksmų sąrašas turėtų būti nebaigtinis, nėra pagrindo atsižvelgti į šį tiekėjų siūlymą.

(41) Dalis tiekėjų apklausos metu nurodė, kad teisinis reguliavimas, jų manymu, nėra efektyvus, nes Įstatymo apsauga nuo MPI nesąžiningų veiksmų taikoma tik siauram skaičiui tiekėjų, t. y. Įstatymas taikomas tik tiekėjams, kurių bendrosios pajamos paskutiniaisiais finansiniais metais yra ne didesnės kaip 40 mln. eurų. Respondentų teigimu, tiekėjai, kurių pajamos didesnės nei 40 mln. eurų, taip pat neturi derybinės galios santykiuose su MPI, tačiau jų atžvilgiu Įstatymas nėra taikomas. Todėl tiekėjai pateikė siūlymą išplėsti tiekėjų, kuriems taikoma Įstatymo apsauga, skaičių, t. y. pakeisti pagal esantį teisinį reguliavimą galiojančią tiekėjo pajamų ribą, kuri turi neviršyti 40 mln. eurų.

(42) Priešingą nuomonę dėl tiekėjų apsaugos išreiškė MPI. Didžiųjų prekybos tinklų vertinimu, teisinis reguliavimas nėra efektyvus, kadangi Įstatymo apsauga taikoma tiekėjams, kurie turi derybinę galią santykiuose su MPI, atžvilgiu. Pavyzdžiui, jei tiekėjas priklauso tarptautinei korporacijai, tiekėjas gali turėti didelę rinkos galią ir vienodą derybinę galią santykiuose su MPI.

(43) Vertinant šiuos respondentų atsakymus atkreiptinas dėmesys, kad Direktyvoje 2019/633/ES nustatyta 350 mln. eurų apyvartos riba tiekėjams, kurie turi būti saugomi nuo nesąžiningos prekybos praktikos. Pagal Direktyvą 2019/633/ES tiekėju laikomas žemės ūkio produktų gamintojas arba fizinis ar juridinis asmuo, nepriklausomai nuo jų įsisteigimo vietos, parduodantis žemės ūkio ir maisto produktus; terminas „tiekėjas“ gali apimti tokių žemės ūkio

¹¹ Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo Nr. XI-626 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 91, 11, 12, 14, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo 93 ir 94 straipsniais įstatymo projektas Nr. 20-5015. 3 straipsnio pakeitimas.

[interaktyvus]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1457054>.

¹² Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo įgyvendinimo pažyma, 2018 m. gegužės 29 d. Nr. 8D-1. 22 pastraipa.

Konkurencijos tarybos interneto svetainė,

http://kt.gov.lt/uploads/documents/files/veiklos-sritys/mazmenine-prekybs/pazymos/MPINVDI_stebesenospazyma_18-05-29.pdf.

produktų gamintojų grupę arba tokių fizinių ar juridinių asmenų grupę, pavyzdžiui, gamintojų organizacijas, tiekėjų organizacijas ir tokių organizacijų asociacijas¹³. Taip pat Direktyva 2019/633/ES taikoma pardavimams, kai tiekėjas arba pirkėjas, arba jie abu, yra įsisteigę ES¹⁴. Atsižvelgiant į tai, įgyvendinant Direktyvą 2019/633/ES, Įstatymo projektu siūloma patikslinti maisto prekių ir gėrimų tiekėjo sąvoką, pagal kurią, maisto prekių ir gėrimų tiekėjas bus suprantamas kaip žemės ūkio ir (ar) maisto produktų gamintojas arba fizinis ar juridinis asmuo, nepriklausomai nuo jų įsisteigimo vietos, pagal didmeninio pirkimo-pardavimo sutartį parduodantis mažmeninės prekybos įmonei maisto prekes ir (ar) gėrimus, skirtus parduoti vartotojui¹⁵. Taigi, tiekėju bus laikomas ir užsienio šalių subjektas. Taip pat Įstatymo projekte siūloma suteikti Įstatymo apsaugą ir tiems tiekėjams, kurie sudaro sutartis su MPI ir kurių pardavimo pajamos paskutiniaisiais finansiniais metais neviršys 350 mln. Eur. Atsižvelgiant į tai, akivaizdu, kad Įstatymo projektu siūloma ženkliai išplėsti tiekėjų, kuriems taikoma Įstatymo apsauga prieš MPI, skaičių, o tai reiškia dar platesnį Įstatymo taikymą.

(44) Dalis apklaustų tiekėjų nurodė, kad teisinis reguliavimas nėra pakankamas ir efektyvus, nes Įstatyme numatytus nesąžiningus veiksmus atlieka ne tik MPI, tačiau ir kiti subjektai, kurie nėra laikytini MPI Įstatymo prasme. Šių subjektų ir tiekėjų santykiams Įstatymas nėra taikomas, todėl tiekėjai nuo šių subjektų nesąžiningų veiksmų nėra apsaugoti. Atsižvelgiant į tai, tiekėjai pateikė siūlymą Įstatyme išplėsti subjektų, kuriems draudžiama atlikti nesąžiningus veiksmus, skaičių.

(45) Dėl subjektų išplėtimo pasisakė ir viena iš MPI. MPI teigimu, Įstatyme reikėtų peržiūrėti didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės sąvoką, atsisakant kriterijaus dėl atitinkamo skaičiaus parduotuvių, kurių plotas būtų daugiau kaip 400 kv. m., kadangi rinkoje yra tokių mažmeninės prekybos įmonių, kurios šio kriterijaus neatitinka, tačiau yra stiprios ir rinkos galią turinčios įmonės.

(46) Pagal Direktyvą 2019/633/ES pirkėju laikomas ES veikiantis fizinis ar juridinis asmuo, nepriklausomai nuo to asmens įsisteigimo vietos, arba valdžios institucija, perkantys žemės ūkio ir maisto produktus; terminas „pirkėjas“ gali apimti tokių fizinių ar juridinių asmenų grupę¹⁶. Taip pat, kaip minėta (43) pastraipoje, Direktyva 2019/633/ES taikoma pardavimams, kai tiekėjas arba pirkėjas, arba jie abu, yra įsisteigę ES. Atsižvelgiant į tai, perkėlus į nacionalinę teisę Direktyvos 2019/633/ES nuostatas, tiekėjų ir pirkėjų skaičius, kurių santykiams bus taikomi Direktyvoje 2019/633/ES nurodyti draudimai, reikšmingai prasiplės. Priklausomai nuo padėties maisto žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje, tas pats ūkio subjektas galės būti tiek tiekėjas, tiek pirkėjas pagal Direktyvos 2019/633/ES nuostatas. Pavyzdžiui, tas pats subjektas galės įsigyti žemės ūkio produktą iš ūkininko ir šiame santykyje būti pirkėju, kuriam nustatyti draudimai NPPD įstatymo projekte, o vėliau (perdirbus produktą) jį parduoti MPI, ir tokiu atveju būti tiekėju, kuriam taikoma Įstatymo apsauga nuo galimai nesąžiningų MPI veiksmų.

(47) Anot tiekėjų, teisinio reguliavimo efektyvumui užtikrinti Konkurencijos taryba turi aktyviau vykdyti tiekėjų šviečiamąją veiklą. Tiekėjai nurodė, kad trūksta informacijos apie Konkurencijos tarybos veiklą mažmeninės prekybos srityje bei kada (kokiais atvejais) jie gali kreiptis į Konkurencijos tarybą dėl galimo Įstatymo pažeidimo.

(48) MPI nurodė priešingai. Anot jų, teisinio reguliavimo efektyvumui įtakos turėjo aktyvi Konkurencijos tarybos šviečiamoji veikla.

(49) Atkreiptinas dėmesys, kad stebėsenos metu Konkurencijos taryba aktyviai vykdė tiekėjų šviečiamąją veiklą: parengė „Didelę rinkos galią turinčių mažmeninių prekybos įmonių nesąžiningų

¹³ Direktyvos 2 straipsnio 4 dalis.

¹⁴ Direktyvos 1 straipsnio 2 dalis.

¹⁵ Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo Nr. XI-626 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 91, 11, 12, 14, 15 straipsnių pakeitimo ir papildymo 93 ir 94 straipsniais įstatymo projektas Nr. 20-5015. 2 straipsnio 2 dalis.

[interaktyvus]. <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1457054>.

¹⁶ Direktyvos 2 straipsnio 2 dalis.

veiksmų vertinimo gaires¹⁷, organizavo mokymus tiekėjams, įvairioms tiekėjų organizacijoms (asociacijoms), individualius susitikimus su tiekėjais (apie tai detaliau žr. pažymos (68)- (72) pastraipas). Taip pat informacija apie Konkurencijos tarybos veiklą mažmeninės prekybos srityje skelbiama Konkurencijos tarybos interneto svetainėje¹⁸ bei kasmetinėse Konkurencijos tarybos veiklos ataskaitose¹⁹. Be to, Konkurencijos taryba, priėmusi sprendimus dėl Įstatyme nustatytų reikalavimų pažeidimo, taip pat, paskelbus teismų sprendimus, dalinasi informacija spaudos pranešimuose. Paminėtina ir tai, kad norėdama suteikti daugiau aiškumo tiekėjams, kokie didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių veiksmai yra draudžiami ir, kaip tiekėjai galėtų ginti savo interesus, Konkurencijos taryba parengė galimo Įstatymo pažeidimo įsivertinimo klausimyną bei atsakymus į dažniausiai užduodamus klausimus²⁰. Siekdama paskatinti tiekėjus aktyviau ginti jų interesus, Konkurencijos taryba toliau vykdys tiekėjų šviečiamąją veiklą: rengs mokymus, individualius susitikimus su tiekėjais apie Įstatymu tiekėjams suteikiamas teises ir praktines galimybes šiomis teisėmis pasinaudoti.

4.2. Tiekėjų ir MPI nuomonė dėl Įstatymo įgyvendinimo pasekmių

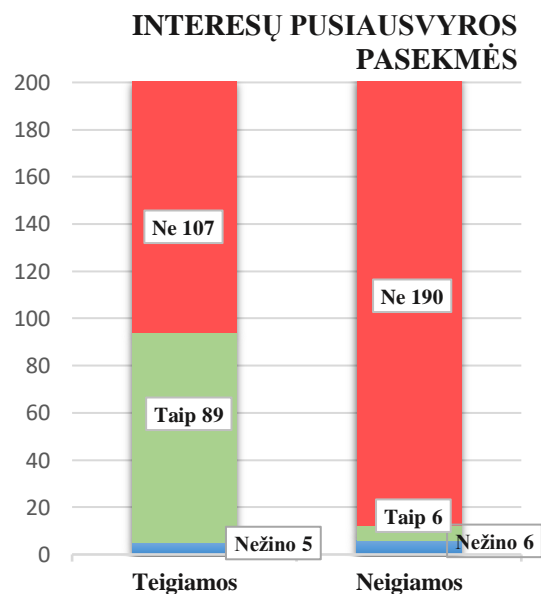
(50) Įstatymo projekto aiškinamajame rašte²¹ buvo teigiama, kad įgyvendinus Įstatymą būtų sudarytos sąlygos riboti didžiųjų prekybos tinklų galios panaudojimą ir apsaugoti teisėtus tiekėjų interesus. Dėl palankesnių verslo sąlygų tiekėjai galėtų daugiau lėšų skirti investicijoms, naujų produktų kūrimui ir inovacijoms. Taip pat įvardinama, kad įgyvendinus Įstatymo projektą galimos ir neigiamos pasekmės:

- (a) didelę rinkos galią turinčios mažmeninės prekybos įmonės, siekdamos mažinti savo išlaidas prekių reklamai bei pardavimų skatinimui, gali mažinti tiekėjų skaičių ir sudaryti prekių tiekimo sutartis tik su stambiais, vartotojui jau gerai žinomais, tiekėjais, o tai gali sukurti palankias sąlygas nepagrįstai dominuoti rinkoje didiesiems tiekėjams, taip pat gali sumažėti parduodamų prekių asortimentas bei padidėti importuotų prekių lyginamasis svoris;
- (b) galimas nežymus kainų augimas.

(51) Atsakydami į klausimą, ar Įstatymo įgyvendinimas turėjo teigiamų pasekmių MPI ir maisto prekių ir gėrimų tiekėjų santykiams, interesų pusiausvyrai, didžioji dalis apklaustų tiekėjų pažymėjo, kad teigiamų pasekmių įgyvendinus Įstatymą jie nepastebėjo (žr. 3 diagramą, stulpelis kairėje). Tačiau likusi dalis tiekėjų nurodė, kad vis dėlto iš Įstatymo įgyvendinimo gavo ir teigiamos naudos.

(52) Pavyzdžiui, dalis tiekėjų kaip teigiamas Įstatymo įgyvendinimo pasekmes ir naudą pažymėjo Konkurencijos tarybos atliktus tyrimus. Anot tiekėjų, po Konkurencijos tarybos 2019 m.

3 DIAGRAMA.

¹⁷ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, <https://kt.gov.lt/lt/naujienos/pazeidimu-mazmenines-prekybos-sektoriuje-prevcijai-konkurencijos-tarybos-gaires>.

¹⁸ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, <http://kt.gov.lt/lt/dokumentai/mazmenine-prekyba>.

¹⁹ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, <http://www.kt.gov.lt/lt/administracine-informacija/veiklos-ataskaitos>.

²⁰ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, <http://kt.gov.lt/lt/naujienos/tiekėjai-gales-lengviau-atpazinti-ar-prekybininku-veiksmai-nepazeidžia-ju-teisiu>.

²¹ Mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo projekto AIŠKINAMASIS RAŠTAS. 2009 m. rugsėjo 10 d. [interaktyvus]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=352204&p_query=&p_tr2=2>.

atliktų tyrimų dėl pardavimo skatinimo veiksnių ir ekonominių sankcijų už Įstatymo pažeidimus skyrimo, atsirado konstruktyvesnis bendradarbiavimas su MPI. Tiekėjai nurodė, kad būtent po šių tyrimų nebeliko iš MPI spaudimo apmokėti dalį MPI ar kartu su šia įmone vykdomo pardavimo skatinimo išlaidų ar kitokiu būdu už jas atlyginti bei padengti neišnaudoto ir sutartyje numatyto marketingo biudžeto. Tiekėjai nurodė, kad po šių tyrimų MPI inicijavo pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatų pakeitimus dėl neįpareigojančio, preliminaraus marketingo biudžeto numatyto.

(53) Tiekėjų vertinimu, būtent dėl tokių palankesnių verslo sąlygų jie gali daugiau lėšų skirti investicijoms, naujų produktų kūrimui, inovacijoms, darbo vietų sąlygų gerinimui ir darbo užmokesčio išmokėjimui.

(54) Dėl Įstatymo įgyvendinimo pasekmių pasisakė ir MPI. Viena iš MPI atkreipė dėmesį, kad Įstatyme įtvirtinti tam tikri draudimai apriboja galimybes operatyviai reaguoti į rinkos pasikeitimus. Tačiau konkrečių pavyzdžių ir detalaus paaiškinimo, kaip Įstatyme įtvirtinti draudimai apriboja MPI galimybes greitai reaguoti į rinkos pokyčius ir kokių veiksnių šiuo atžvilgiu reikėtų imtis, nepateikė.

(55) Maisto prekių ir gėrimų tiekėjai išreiškė nuomonę ir dėl pagerėjusios derybinės padėties su didžiaisiais prekybos tinklais. Anot tiekėjų, bendradarbiavimas tapo lankstesnis, MPI linkusi įsiklausyti į tiekėjų siūlymus, vyksta abipusės derybos įvairiais klausimais.

(56) Šią teigiamą pasekmę tiekėjai grindė dėl galimai suaktyvėjusių priežiūros institucijos veiksnių mažmeninės prekybos srityje. Pavyzdžiui, tiekėjų švietimas seminarų metu; mokomojo-metodinio pobūdžio informacijos rengimas ir viešinimas; tiekėjų apklausos apie esamą situaciją mažmeninėje prekyboje ir operatyvus galimų problemų identifikavimas.

(57) Vos keletas apklaustų tiekėjų pažymėjo, kad Įstatymo įgyvendinimas 2018-2019 m. laikotarpiu turėjo neigiamų pasekmių MPI ir jų santykiams (žr. 3 diagramą). Tiekėjai nurodė, kad dėl nuolatinio MPI spaudimo didinti nuolaidas tiekiamoms prekėms mažėja jų pelnas ir pastarieji turėjo atsisakyti inovacijų. Maisto produktų ir gėrimų tiekėjai paminėjo, kad MPI vis dažniau spaudžia juos dėl didesnių nuolaidų suteikimo, argumentuodami, kad nesuteikus geresnių kainų, tolimesnį bendradarbiavimą tęs ne su pastaraisiais, o su kitų šalių, pavyzdžiui, Lenkijos tiekėjais, kurių siūlomos produkcijos kainos yra ženkliai mažesnės. Nors tiekėjų vertinimu, šie MPI veiksmai turėjo neigiamų pasekmių MPI ir jų santykiams, tačiau nepagrindė, kaip tokie MPI veiksmai galėtų būti susiję su Įstatymo įgyvendinimu.

(58) MPI, pasisakydamos dėl neigiamų pasekmių jų ir maisto prekių ir gėrimų tiekėjų santykiams, pateikė nuomonę ir dėl Konkurencijos tarybos atliekamos Įstatymo įgyvendinimo stebėsenos. Anot MPI, Konkurencijos tarybos Įstatymo įgyvendinimo stebėseną atliekama per daug dažnai, sukuria tiek MPI, tiek tiekėjams papildomų žmogiškųjų išteklių poreikį.

(59) Atkreiptinas dėmesys, kad Įstatymas numato pareigą Konkurencijos tarybai Įstatymo įgyvendinimo stebėseną atlikti kas dvejus metus²². Stebėsenos laikotarpiu Konkurencijos taryba kreipiasi tiek į tiekėjus, tiek į MPI, siekdama išsiaiškinti poziciją dėl teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo, efektyvumo ir pan. Vis dėlto, Konkurencijos taryba, įvertinusi ne tik šios, bet ir ankstesnių stebėsenų metu gautą informaciją, šioje pažymoje teikia pasiūlymą dėl Įstatyme įtvirtintos Konkurencijos tarybos pareigos atlikti Įstatymo įgyvendinimo stebėseną (apie tai detaliau žr. pažymos (86)-(91) pastraipas).

(60) Siekiant išsiaiškinti tiekėjų nuomonę dėl Įstatymo įgyvendinimo padarinių, buvo teirautasi, ar jų manymu MPI sutartyse vis dar yra nuostatų, pažeidžiančių Įstatymą. Taip pat tiekėjų klausta, ar MPI praktiškai neatlieka draudžiamų veiksnių jų atžvilgiu.

(61) Didžioji dalis į minėtus klausimus atsakiusių tiekėjų nurodė, kad lyginant su ankstesne praktika, šiuo metu nuostatų, kurios galėtų pažeisti Įstatymo reikalavimus, neliko. Keletas tiekėjų įvardino, kad MPI vis dar reikalauja išnaudoti metinį marketingo biudžetą, kad MPI vienašališkai rengia sutartis, todėl nevyksta abipusės derybos. Atsakant į šią poziciją, atkreiptinas dėmesys, kad Konkurencijos taryba reaguoja į tiekėjų pateiktą informaciją ir, esant pagrindui, inicijuoja galimus Įstatymo pažeidimų tyrimus (žr. pažymos (22), (73)-(75) pastraipas).

(62) Taip pat apklausos metu tiekėjų teirautasi, ar buvo didmeninio prekių pirkimo-pardavimo

²² Įstatymo 15 straipsnis.

sutarčių, sudaromų su MPI, kurios nepratėtos (nesudarytos) stebėsenos laikotarpiu.

(63) Didžioji dalis tiekėjų nurodė, kad, jeigu ir buvo prekių tiekimo sutartys nutrauktos ar nepratėtos, tai dėl kitų priežasčių, nesusijusių su Įstatymo stebėseną.

4.3. Kiti Konkurencijos tarybos stebėsenos metu atlikti veiksmai

Įstatymo pakeitimų iniciatyvos

(64) Atsižvelgiant į 2018 m. stebėsenos pažymoje teiktus Konkurencijos tarybos siūlymus dėl galimo teisinio reguliavimo efektyvumo didinimo, 2019 m. liepos 1 d. buvo priimta nauja Įstatymo redakcija²³, suteikianti priežiūros institucijai daugiau įgaliojimų.

(65) Naujomis Įstatymo nuostatomis buvo papildytas nesąžiningų veiksmų draudimo sąrašas, draudžiantis MPI reikalauti, kad tiekėjai suteiktų prekėms komercines nuolaidas ar bet kokį kitą atlyginimą, jeigu dėl to iš anksto nebuvo susitarta raštu (3 straipsnio 1 dalies 11 punktą), taip pat – taikyti neigiamo poveikio priemones tiekėjams, kurie kreipėsi į Konkurencijos tarybą ar teisną dėl nesąžiningų prekybos įmonės veiksmų (3 straipsnio 4 dalis).

(66) Nors Konkurencijos taryba ir iki šiol užtikrino tiekėjus identifikuojančių duomenų apsaugą, įvertinus ankstesnės stebėsenos metu tiekėjų nurodytas galimas Įstatymo spragas, naujomis Įstatymo pataisomis sudarytos geresnės galimybės apsaugoti į Konkurencijos tarybą besikreipiančių tiekėjų tapatybės slaptumą. Pavyzdžiui, tiekėjui, pateikusiam Konkurencijos tarybai pareiškimą dėl galimo pažeidimo, jo prašymu garantuojama jį identifikuojančių duomenų apsauga, nereikalaujant pateikti tokio prašymo motyvų (5 straipsnio 2 dalis).

(67) Įstatymas papildytas 7 straipsnio 6 dalimi, 9, 9¹, 9² straipsniais, kurie numato platesnius Konkurencijos tarybos įgaliojimus, atliekant pažeidimų tyrimus ir renkant įrodymus. Konkurencijos tarybos įgalioti pareigūnai, atlikdami tyrimą dėl Įstatymo pažeidimo, turi teisę peržiūrėti pažeidimo tyrimui reikalingus dokumentus (neatsižvelgdami į tai, kokioje laikmenoje jie saugomi), gauti jų kopijas ir išrašus, susipažinti su MPI darbuotojų užrašais, susijusiais su darbo veikla, taip pat juos bei kompiuteriuose ir bet kokiose laikmenose esančią informaciją kopijuoti, naudojant technines priemones. Taip pat numatytas ilgesnis (iki 18 mėnesių) pažeidimo tyrimo terminas.

Šviečiamoji veikla

(68) Konkurencijos taryba stebėsenos metu aktyviai vykdė šviečiamąją veiklą. Per 2019 m. Konkurencijos tarybos iniciatyva buvo suorganizuoti 7 individualūs mokymai atskiroms tiekėjų asociacijoms ir pavieniams tiekėjams. Mokymų metu Konkurencijos tarybos ekspertai pasidalino savo patirtimi, vykdant didžiųjų prekybos tinklų priežiūrą ir atsakė į tiekėjams aktualius klausimus.

(69) Reaguodama į tiekėjų nuogaštavimą dėl šviečiamosios veiklos stokos, Konkurencijos taryba parengė „Didelę rinkos galią turinčių mažmeninių prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų vertinimo gaires“²⁴, kuriomis siekiama pateikti pagrindinius nesąžiningų draudžiamų veiksmų vertinimo kriterijus, taip pat praktinius pavyzdžius, kurie padėtų MPI ir maisto prekių ir gėrimų tiekėjams įsivertinti, ar MPI atliekami veiksmai nepažeidžia Įstatymo.

(70) Konkurencijos taryba taip pat reguliariai atnaujina ir skelbia aktualiausią informaciją interneto svetainėje apie Konkurencijos tarybos veiklą mažmeninės prekybos srityje. Mažmeninės prekybos skiltyje tiekėjai gali susipažinti ne tik su naujausiais Įstatymo pakeitimais, kas dvejus

²³ Lietuvos Respublikos mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymo Nr. XI-626 3, 4, 5, 7, 8, 9, 12, 13 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 9-1, 9-2 straipsniais įstatymas. 2019 m. gegužės 16 d. [interaktyvus]. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4788e571810e11e98436e02a0124fc68>.

²⁴ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, <https://kt.gov.lt/uploads/documents/files/DIDEL%20RINKOS%20GALI%20TURIN%20CI%20MA%20BDMENINI%20PREKYBOS%20AEMONI%20NES%2084%20BDINING%20VEIKSM%20VERTINIMO%20GAIR%2096S.pdf>.

metus atliekamos Įstatymo įgyvendinimo stebėsenos rezultatais, bet ir susipažinti su Konkurencijos tarybos priimtais nutarimais dėl konkrečių MPI veiksmų, kurie buvo pripažinti kaip nesąžiningi.

(71) Konkurencijos taryba pastebėjo, kad po mokymų tiekėjai aktyviau kreipiasi į priežiūros instituciją su prašymais įvertinti, ar jų atžvilgiu atliekami MPI veiksmai nepažeidžia Įstatyme įtvirtintų draudimų.

(72) Kaip minėta (49) pastraipoje, siekdama paskatinti tiekėjus aktyviau ginti savo interesus, Konkurencijos taryba ir toliau aktyviai vykdydys tiekėjų šviečiamąją veiklą. Rengs mokymus, individualius susitikimus su tiekėjais, kuriuose supažindins juos ne tik su Įstatymo pastariesiems suteikiamomis teisėmis, bet ir tiekėjams aktualiomis Direktyvos 2019/633/ES nuostatomis, kurios bus perkeltos į nacionalinę teisę.

Konkurencijos tarybos atlikti tyrimai

(73) 2019 m. Konkurencijos taryba atliko 2 tyrimus²⁵ dėl MPI veiksmų, pažeidžiančių Įstatymo nuostatas. Viename iš tyrimų²⁶ Konkurencijos taryba vertino UAB „Norfos mažmena“ ir uždarnosios akcinės bendrovės „RIVONA“ (toliau – UAB „RIVONA“) sutartis su tiekėjais, pagal kurias, tiekėjai buvo įpareigoti mokėti tam tikras sumas už pardavimo skatinimo veiksmus, neapartus sutartyse. Šias sumas tiekėjai turėjo sumokėti net ir tuo atveju, jei jos nebuvo išnaudojamos pardavimų skatinimui. Bendrovės sutartyse numatė tik mokėtinas sumas už pardavimo skatinimą, tačiau, neįvardijo kokiems veiksams jos bus panaudotos. Tokie bendrovių veiksmai sukėlė žalą tiekėjams, kadangi jie privalėjo sumokėti visas iš anksto pardavimo skatinimui numatytas sumas arba jas perkelti į kitų metų biudžetą, nepaisant tokių sumų tikslinio panaudojimo. Tuo tarpu tokioms bendrovėms draudžiama reikalauti tiekėjo apmokėti pardavimo skatinimo išlaidas ar jų dalį, išskyrus atvejus, kai yra susitarimas dėl išlaidų dydžio ir detalių skatinimo veiksmų.

(74) Taikant atsakomybę šiame tyrime Konkurencijos taryba konstatavo, kad UAB „Norfos mažmena“ ir UAB „RIVONA“ dėl savitarpio kontrolės, tarpusavio priklausomybės vykdančią mažmeninę prekybą yra susiję ūkio subjektai ir turėtų būti laikomi vienu vienetu. Tačiau baudą skyrė ne kaip vienam ekonominiam vienetui (abiem bendrovėms), o kaip atskiram juridiniam asmeniui. Už Įstatymo pažeidimą 72 000 Eur bauda skirta tik UAB „Norfos mažmena“, savo prekybos centruose vykdančiai ir įgyvendinančiai tarp UAB „RIVONA“ bei tiekėjų sulygtas akcijas, kadangi UAB „RIVONA“ tiesiogiai mažmeninės prekybos nevykdo, o veikia UAB „Norfos mažmena“ naudai.

(75) Kitame tyrime²⁷, Konkurencijos tarybos vertinimu, MAXIMA LT, UAB elgėsi nesąžiningai ir nepagrįstai perkėlė riziką maisto prekių ir gėrimų tiekėjams, kadangi pastarieji turėjo mokėti už sutartyse nenumatytus pardavimo skatinimo veiksmus ir padengti išlaidų už tokius veiksmus dydį. Konkurencijos taryba pripažino, kad tokie nesąžiningi veiksmai tiekėjams sukėlė papildomą finansinę naštą ir nepagrįstas išlaidas, nes bendrovė nesitardama dėl šių veiksmų vienašališkai tiekėjus įpareigojo sumokėti visas iš anksto šiam tikslui numatytas sumas. Be to, įmonė pasiliko sau teisę planuoti tokius veiksmus tiekėjų sąskaita, kai šie be pateisinamų priežasčių nevykdo prekių pardavimo skatinimo prekybos vietose arba vykdo netinkamai. Už nesąžiningus veiksmus tiekėjų atžvilgiu MAXIMA LT, UAB buvo skirta 51 600 Eur bauda.

4.4. Teisinio reguliavimo reikalingumo, pakankamumo ir efektyvumo įvertinimas

(76) Apibendrinus maisto prekių ir gėrimų tiekėjų ir MPI pateiktus duomenis, Konkurencijos taryba daro išvadą, kad Įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas prisideda prie Įstatymo tikslo – riboti didelę rinkos galią turinčių mažmeninės prekybos įmonių galios panaudojimą ir užtikrinti tiekėjų ir

²⁵ Abu tyrimai šiuo metu yra apskūsti Vilniaus apygardos administraciniam teismui.

²⁶ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, http://kt.gov.lt/uploads/docs/docs/4040_d095831b5ce9820fdd8fe8e61e5ff4da.pdf.

²⁷ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, http://kt.gov.lt/uploads/docs/docs/4104_59693fa27d8d4a27dfd20a70d0b9e852.pdf.

mažmeninės prekybos įmonių interesų pusiausvyrą – įgyvendinimo. Ši išvada darytina dėl kelių priežasčių.

(77) Kaip nurodyta pažymos (17), (19), (32) pastraipose, didžioji dalis tiekėjų, taip pat ir MPI nurodė, kad Įstatyme įtvirtintas teisinis reguliavimas yra pakankamas ir efektyvus. Didžioji dauguma atsakiusių tiekėjų nurodė, kad Įstatymas riboja MPI galimybes taikyti nesąžiningos prekybos praktiką ir užtikrina šalių pusiausvyrą. Tiekėjų vertinimu, MPI jų atžvilgiu nebeatlieka draudžiamų veiksmų dėl „įėjimo“ mokesčių; neliko reikalavimo kompensuoti MPI už neparduotas prekes; nereikalaujama suteikti prekėms komercines nuolaidas ir pan. Tiekėjai taip pat nurodė, kad Įstatyme įtvirtintas teisinis reguliavimas veikia kaip prevencinė priemonė, atgrasanti MPI nuo galimai nesąžiningų veiksmų (pažymos (18) pastraipa).

(78) Nors didžioji dalis tiekėjų pažymėjo, kad Įstatymo įgyvendinimo laikotarpiu teigiamų pasekmių MPI ir maisto prekių ir gėrimų tiekėjų santykiuose nepastebėjo (pažymos (50) pastraipa), tačiau likusi dalis tiekėjų nurodė, kad vis dėlto iš Įstatymo įgyvendinimo gavo naudos. Pavyzdžiui, dėl Konkurencijos tarybos 2019 m. atliktų tyrimų marketingo srityje, neliko iš MPI spaudimo apmokėti dalį MPI ar kartu su kiekviena iš šių įmonių vykdomo pardavimo skatinimo išlaidų ar kitokiu būdu už jas atlyginti bei padengti neišnaudoto ir sutartyje numatyto marketingo biudžeto, todėl, anot tiekėjų, dėl tokių palankesnių verslo sąlygų jie gali daugiau lėšų skirti investicijoms, naujų produktų kūrimui, darbo vietų sąlygų gerinimui ir pan. (pažymos (52)-(53) pastraipos). Kaip paminėta pažymos (55) pastraipoje, maisto prekių ir gėrimų tiekėjai išreiškė nuomonę ir dėl pagerėjusios derybinės padėties su didžiais prekybos tinklais. Anot tiekėjų, bendradarbiavimas su MPI tapo paprastesnis, vyksta abipusės derybos įvairiais klausimais.

(79) Svarbu ir tai, kad atsižvelgiant į apklausos metu pateiktą informaciją, kaip nurodyta pažymos (63) pastraipoje, šiuo metu nėra pagrindo teigti, jog Įstatymo įgyvendinimo stebėseną turėjo neigiamų pasekmių dėl sutarčių su MPI nepratęsimo. Kaip nurodė tiekėjai, jeigu ir buvo prekių tiekimo sutartys nutrauktos ar nepratęstos, tai dėl visai kitų priežasčių.

(80) Visgi, siekiant didinti Įstatyme įtvirtintą teisinio reguliavimo efektyvumą, Konkurencijos taryba siūlo atsižvelgti į kelis galimus maisto produktų ir gėrimų tiekėjų ir MPI pasiūlymus.

(81) Vienas jų susijęs su galimai nepakankamu teisiniu reguliavimu dėl Įstatyme įtvirtintos maksimalios sankcijos MPI skyrimo už draudžiamų nesąžiningų veiksmų atlikimą (pažymos (26) pastraipa).

(82) Konkurencijos tarybos vertinimu, pažymos (26)-(36) pastraipose pateikti argumentai leidžia daryti pagrįstą išvadą, kad šiuo metu Įstatyme įtvirtintas maksimalus baudos dydis už nustatytus pažeidimus itin mažas, neatgraso MPI nuo besikartojančių Įstatymo pažeidimų. Įvertinus tiek Konkurencijos tarybos, tiek kitų šalių praktiką bei Direktyvos 2019/633/ES tikslus, Konkurencijos taryba siūlo didinti ir pritaria Įstatymo pakeitimams, kuriais siūloma MPI didinti baudą iki 2 procentų jų metinių pardavimo pajamų praėjusiais finansiniais metais.

(83) Kaip minėta (23) pastraipoje, tiekėjai siūlė Įstatymu sureguliuoti MPI taikomų neproporcingų didelių ir neadekvačių baudų tiekėjams klausimą.

(84) Kaip nurodyta pažymos (25) pastraipoje, Konkurencijos taryba šiuo metu vertina tiekėjų pateiktą informaciją ir duomenis dėl praktikoje taikomų baudų tiekėjams. Taip pat Konkurencijos taryba atlieka ir kitų ES šalių praktikos analizę. Nuodugniai atlikusi detalią informacijos analizę, Konkurencijos taryba, matydama poreikį, teiks galimus pasiūlymus dėl Įstatymo tobulinimo Ekonomikos ir inovacijų ministerijai.

(85) Atsižvelgiant į kitus maisto prekių ir gėrimų tiekėjų ir MPI pažymos (38), (41), (44), (45) pastraipose pateiktus siūlymus dėl Įstatymo reguliavimo ir efektyvumo didinimo, akivaizdu, kad nurodyti pasiūlymai dėl: platesnio MPI draudžiamų nesąžiningų veiksmų sąrašo; didesnio saugomų tiekėjų skaičiaus ir pirkėjų, kuriems būtų taikomi draudimai, išplėtimo, patenka į Direktyvos 2019/633/ES reguliavimo sritį, todėl siekiant tinkamai įgyvendinti Direktyvą 2019/633/ES, atitinkamai bus keičiamos ir su tuo susijusios Įstatymo nuostatos. Atkreiptinas dėmesys, kad minėti siūlymai įgyvendinami pažymos (34) pastraipoje nurodytuose NPPD įstatymo ir Įstatymo projektuose. Todėl papildomai teikti siūlymus šioje pažymoje nėra tikslinga.

(86) Konkurencijos taryba taip pat atkreipia dėmesį į ne pirmus metus maisto produktų ir

gėrimų tiekėjų bei MPI pateiktą siūlymą²⁸ dėl Konkurencijos tarybos vykdomos Įstatymo įgyvendinimo stebėsenos atsisakymo (pažymos (59) pastraipa).

(87) Konkurencijos tarybos vertinimu, šis respondentų siūlymas pagrįstai gali būti svarstomas dėl žemiau nurodytų aspektų.

(88) Poreikis atlikti stebėseną ir teikti šią pažymą buvo įteisintas 2009 m. priėmus Įstatymą, siekiant įvertinti jo efektyvumą ir pritaikymą praktikoje. Praėjus daugiau nei dešimt metų nuo Įstatymo priėmimo, kas kartą įvertinus tiekėjų stebėsenos metu gautus duomenis apie tai, kad Įstatymas yra efektyvus, o Konkurencijos taryba tinkamai vykdo savo funkcijas, galima pagrįstai teigti, kad stebėsenos tikslas – įgyvendintas.

(89) Kita priežastis, leidžianti manyti, kad stebėsenos atlikimas taps nebeaktualus, sietina su Direktyvos 2019/633/ES įsigaliojimu. Minėtoje direktyvoje įtvirtinta, kad valstybėms narėms tenka pareiga teikti metines veiklos ataskaitas su informacija apie gautus skundus, atliktus tyrimus, jų santrauką ir rezultatus. Atsižvelgiant į tai, kad priežiūros institucijai teikiamose metinėse ataskaitose Konkurencijos taryba bus įpareigota teikti informaciją, kurią Konkurencijos taryba teikia Įstatymo įgyvendinimo stebėsenos pažymoje, yra pagrindo manyti, kad dviejų ataskaitų teikimas su ta pačia informacija būtų netikslus. Be to, Konkurencijos taryba kas metus Lietuvos Respublikos Seimui ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei teikia metines veiklos ataskaitas, kurių turinys dalinai sutampa su stebėsenos pažymos turiniu, o ateityje sutaps ir su Direktyvoje 2019/633/ES įtvirtintu reikalavimu dėl ataskaitų teikimo, todėl atskiras stebėsenos pažymos rengimas tampa perteklinis.

(90) Be to, Konkurencijos taryba, būdama atsakinga už Įstatymo priežiūrą, vykdo funkcijas, nepriklausomai nuo nustatyto įpareigojimo kas dvejus metus atlikti Įstatymo įgyvendinimo stebėseną. Suinteresuoti asmenys, turėdami pagrįstus duomenis dėl galimai nesąžiningų veiksmų atlikimo, gali savo iniciatyva kreiptis į Konkurencijos tarybą dėl jų įvertinimo, taip pat kaip ir teikti pasiūlymus dėl Įstatymo tobulinimo. Įvertinusi poreikį keisti reglamentavimą, Konkurencijos taryba Įstatymo įgyvendinimo politiką formuojančiai ministerijai gali teikti siūlymus, nepriklausomai nuo stebėsenos pažymos rezultatų.

(91) Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus argumentus, Konkurencijos taryba, siūlo atsisakyti Įstatyme įtvirtintos Konkurencijos tarybos pareigos atlikti Įstatymo įgyvendinimo stebėseną.

V. Išvada dėl reikalingumo keisti teisinį reguliavimą ar jo atsisakyti

(92) Atsižvelgusi į 2018- 2019 m. vykdytos Įstatymo įgyvendinimo stebėsenos metu surinktus duomenis, Konkurencijos taryba siūlo:

(a) keisti Įstatymo 12 straipsnio 1 dalies nuostatą, nustatant, kad už Įstatymo draudžiamus nesąžiningus veiksmus MPI gali būti skiriama bauda iki 2 procentų jų metinių pardavimo pajamų praėjusiais finansiniais metais;

(b) atsisakyti Įstatyme įtvirtintų nuostatų, kurios įpareigoja Konkurencijos tarybą kas dvejus metus atlikti Įstatymo įgyvendinimo stebėseną;

(c) įvertinti tiekėjų siūlymą dėl didžiųjų prekybos tinklų tiekėjams taikomų neproporcingų baudų. Atlikus išsamią duomenų analizę, esant poreikiui keisti Įstatymą, pateikiant siūlymus Ekonomikos ir inovacijų ministerijai.

Pirmininkas

Šarūnas Keserauskas

²⁸ Konkurencijos tarybos interneto svetainė, <http://kt.gov.lt/lt/veiklos-sritys/mazmenine-prekyba/susijusi-informacija-5/istatymo-stebesena>.